

ارائه مدل و تبیین شاخص‌های حکمرانی متعالی در پرتو منظومه فکری امام خمینی(ره)

علی نجات‌بخش اصفهانی

چکیده.

امروزه بحث حکمرانی متعالی در محافل علمی و دانشگاهی، مورد توجه جدی قرار گرفته است. نخستین بار این بحث در سال ۱۹۹۰ توسط بانک جهانی مطرح شده است. صاحب نظران واژه‌هایی از قبیل مدیریت و سیاست عمومی، رهبری بخش دولتی، جامعه، دولت، دموکراسی و عدالت و بخصوص دولت را که تعبیر به وضع مستقر و پا برجا معنی کرده اند با آن همسنگر می دانند. در واقع حکمران ضامن ثبات، امنیت، نظم و به صورت ضمنی تامین کننده رفاه جامعه است.

هدف اصلی این پژوهش ارائه مدل پنج لایه ای و تبیین شاخص‌های حکمرانی متعالی دفاعی امنیتی، در پرتو منظومه فکری امام خمینی(ره) می باشد. روش تحقیق توصیفی و از نظر تکنیک تحلیل محتواست. محقق با بهره گیری از مجموعه آثار، صحیفه نور، سخنرانی ها مدارک و اسناد و بویژه تصویربرداری از نمونه موفق حکمرانی متعالی یعنی نظام جمهوری اسلامی ایران به تشریح این حکمرانی متعالی پرداخته است. محقق در پایان به شاخص‌هایی از قبیل نیروهای مسلح، سپاه، ارتش، آمادگی کامل، دفاع مقتدرانه و همه جانبه و ... اشاره کرده است

کلیدواژگان: حکمرانی متعالی، دفاع مقتدرانه، امنیت، دفاع، نیروهای مسلح

Present Model and Explaining the Indicators of Transcendent Governance from Imam Khomeini's Point of View

Abstract. Today, the discussion of transcendent governance in Scientific and academic circles has received much attention. This was first discussed in 1990 by the World Bank. Experts identify words such as management and public policy, public sector leadership, society, government, democracy, and justice, and especially the state that they mean by stable. In fact, the ruler guarantees stability, security, order and implicitly provides the welfare of society. The main purpose of this study is to present a five-layer model and explaining the indicators of Defense - Security transcendent governance from Imam Khomeini's point of view. The research method is descriptive and in terms of content analysis technique. The researcher has used this collection of works, Sahifeh Nour, lectures, documents, and in particular, to illustrate the successful example of the transcendent governance of the Islamic Republic of Iran, has described this transcendent government. In the end, the researcher pointed to indicators such as Armed Forces, Sepah, Army, Perfect preparation, Powerful and comprehensive defense Etc.

Keywords: transcendent governance, Powerful defense, Security, defense, Armed Forces

امروزه رویکرد مدیریت رایج دولتی با ارائه مبانی و شاخصهای سنتی در تئوری پردازی در زمینه امور عمومی فعال و همزمان در عصر جهانی شدن دگرگونیهای عمده ای در پارادایمها و تئوریهای حکمرانی نیز در محافل آکادمیک خود مطرح می نماید و بویژه حادثه عظیم قرن یعنی رویداد بزرگ پیروزی انقلاب و حکمرانی جمهوری اسلامی در عرصه تئوری پردازی ها مبانی فکری غرب و شرق را تحت الشعاع قرار داده است و فرایندها، ساختارها، و ارزش های حکمرانی و اداره امور عمومی را در همه جا به چالش کشانده است. لذا نیاز به ظرفیت سازی، بهبود و نوآوری در خط مشی ها و مدیریت دولتی بیش از هر زمان دیگر ضروری است و در صورتی که دولت ها بخواهند با چالش های جهانی شدن مواجه شوند و آن را مهار کنند با واقعیتهای جدیدی روبرو می شوند. کاربرد طرح مفهومی جدید حکمرانی متعالی یعنی «حکمرانی جامع»، برگرفته از منظومه فکری رهبر فقید انقلاب اسلامی ما را در مواجهه با چالش جهانی شدن و دیگر چالش ها و فشارهایی که استقلال و حق تعیین سرنوشتمان را تهدید می کنند، به ما کمک می کند تا به اصول و مبانی و سنت های اصیل اسلامی خویش بازگردیم، زیرا آن چه تا کنون باعث پیروزی انقلاب و تداوم آن، با وجود مشکلات و تهدیدهای فراوان شده، باور به سنت ها و ارزش های اسلام ناب بوده است. تهیه و تدوین مقاله با عنوان ارائه مدل و تبیین شاخصهای حکمرانی مطلوب دفاعی امنیتی در پرتو منظومه فکری امام خمینی (ره) گامی ارزشمند در این جهت است.

۱-۱- بیان مسئله

براساس نظریه حضرت امام (ره) "حفظ نظام جمهوری اسلامی ایران" مبنای اصلی تامین امنیت است و این امر آنچنان اهمیت راهبردی دارد که نه تنها حفظ نظام حکومت جمهوری اسلامی موجب امنیت مردم می شود بلکه این نظام به مثابه ام القرای جهان اسلام می تواند امنیت و ثبات پایدار منطقه و جهان را تضمین کند. از طرفی برای حکمرانی متعالی از صدر اسلام تا کنون اولیای الهی بویژه حاکمیت آرمان شهر مدینه النبی با رهبری و مدیریت دولت اسلامی پیامبر اعظم (ص) و در حادثه غدیرجایگزینی اولین امام معصوم حضرت علی ابن ابیطالب (ع) در تداوم این راه الگوها و مدلهای حکمرانی متعالی بوده اند. امام خمینی قدس نفسه الزکیه به عنوان عالمی آگاه به اسلام و احکام عبادی سیاسی و اندیشمندی مصلحی دلسوز برای جامعه این الگوهای متعالی را معرفی کرده و حکومت پیامبر (ص) و علی (ع) را به عنوان رئیس اسلام حکومت آدم ساز معرفی کرده و با الگوگیری و مدلسازی و باقی گذاشتن باقیات الصالحات (نظام انقلاب اسلامی) مسئولین و اندیشه ورزان را به اوصاف تعالی بخش این الگو گوشزد کرده اند. محقق در این پژوهش با تمرکز دوجانبه نخست بر منظومه فکری رهبر فقید انقلاب (ره) و دوم مولفه های حکمرانی بر گرفته از مبانی و اصول ارزشهای بنیادین اسلام سعی می با ارائه مدلی پنج لایه آن شاخصها را احصاء و معرفی کند. اینک چه مشکلی در این زمینه وجود داشته که محقق بدنبال معرفی و تبیین شاخصهای حکمرانی متعالی است ندای فطرت الهی صنع آفرینش و تلاش مجدانه پیامبران در تاریخ پر برکت زندگی شان در دعوت با این راه که خداوند بزرگ مشروط بر وجود صالحان و شایستگان سلامت و سعادت زندگی دنیا و آخرت را که خروجی حکمرانی متعالی است برای جامعه بشریت تضمین نموده است.

۱-۲- سوالات پژوهش

سوال اصلی:

مدل حکمرانی متعالی حکمرانی دفاعی امنیتی در پرتو منظومه فکری امام خمینی (ره) چیست؟

سوال فرعی:

شاخصهای حکمرانی متعالی حکمرانی دفاعی امنیتی در پرتو منظومه فکری امام خمینی (ره) چیست؟

۲- مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش

۱-۲ مفهوم شناسی

ابتدا در تشریح مقاله مورد نظر لازم است برای ایجاد برداشت و احساس مشترک از واژه های کلیدی تعاریفی ارائه شود که چهار اصطلاح (۱- دفاع، ۲- نظریه و جایگاه دفاعی امنیتی، ۳- دفاع مقتدرانه، ۴- حکمرانی متعالی) را معنا می کنیم.

الف) دفاع

دفاع از ریشه دَفَعَ به معنی پس زدن، بازداشتن و وادار کردن است (سیاح، ۱۳۶۵: ۴۱۴). همچنین در فرهنگ عمید (عمید، ۱۳۶۲: ۵۰۱) دفاع به معنای از کسی حمایت کردن، بدی و آزار را از خود یا دیگری دور کردن، وطن و ناموس و حقوق خود را از دستبرد دشمن حفظ کردن است.

در تعریف اصطلاحی دفاع چنین آمده: تدابیری که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فناوری توسط یک یا چند کشور مؤتلفه اتخاذ می شود و... همچنین به حفظ و حمایت از ارزش هایی نظیر زندگی، مالکیت، آزادی، هویت ملی و تمامیت ارضی در برابر تهدیدات گوناگون داخلی و خارجی و یا ساختاری دفاع تلقی می گردد (نوروزی، ۱۳۸۵: ۳۴۴).

ب) نظریه و جایگاه دفاعی امنیتی

نظام دفاعی امنیتی در منظومه فکری و اجتماعی امام راحل نخست در نظام بینشی ایشان قرار می گیرد، سپس در نظام منشی و کنشی ایشان نیز جای بررسی آن وجود دارد. بنابراین جایگاه نظام دفاعی امنیتی را می توان در رویکردهای بینشی و منشی و کنشی ایشان جستجو کرد. جهت روشن شدن جایگاه نظام دفاعی امنیتی در منظومه فکری و اجتماعی امام راحل مختصر به این موارد اشاره می شود.

اعتقادات ما همان اعتقاداتی است که در قرآن کریم و در کلمات پیامبر (ص) و پیشوایان دین بیان شده است. مهم ترین و با ارزش ترین اعتقادات اصل توحید است که بر اساس آن تنها کسی که از همه چیز آگاه و بر همه کار قادر است و مالک همه چیز می باشد خداوند است. از اصل توحید استنباط می شود:

- انسان باید فقط در برابر ذات خداوند تسلیم باشد. - هیچ انسانی حق ندارد انسان های دیگر را مطیع خود سازد.
- اصل آزادی بشر که بنابر آن کسی حق ندارد انسانی را و یا ملتی را از آزادی محروم نماید.
- قانون گذاری برای انسان و جامعه بشری تنها در اختیار خداوند متعال است. - سعادت انسان و جوامع تنها با اطاعت از قوانین الهی به دست می آید.

- همه انسانها در برابر خداوند متعال یکسان اند؛ لذا با هر چیزی که برابری را در جامعه بر هم می زند و امتیازات پوچ و بی محتوا را در جامعه حاکم می سازد باید مبارزه کرد (خمینی، ج ۵: ۱۳۸۸).

آیه شریفه «أَجْعَلْتُمْ سَقَايَةَ الْحَاجِّ وَ عِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مِنْ آمْنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهِدْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَ اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ» (سوره توبه، آیه ۱۹) ناظر به عصر حاضر بوده و غفلت از ایمان به خدا و معاد و کناره گیری از جهاد فی سبیل الله ظلم است و ایمان به خداوند متعال و روز قیامت انسان را به جهاد در راه خدا و قیام برای برقراری حق و عدالت وای دارد.

ج) دفاع مقتدرانه

هنگامی که امنیت پایدار و کم نظیر ملی جمهوری اسلامی ایران به علت توطئه تجاوز و تحرکات نظامی دشمن، کلیت نظام اسلامی را به خطر اندازد، نیروهای مسلح با هدایت فرماندهی معظم کل قوا به مجموعه اقدامات دفاعی و بازدارندگی همه جانبه با آمادگی های جهادی کامل متکی بر اصول و ارزشهای نظام برای مقابله مقتدرانه با تهدیدات فوق که همراه با اشراف اطلاعاتی بر تحرکات و طرح های جبهه دشمن و عوامل داخلی و منطقه ای آن همراه

است، که از دستاوردهای ارزشمند دفاع مقدس و شناسایی راه حل های خلاقانه برای مقابله با توطئه الزامات و نیازهای این حوزه به شمار می رود که با آن دفاع مقتدرانه و هوشمندانه می گویند.

د) حکمرانی متعالی

گرچه در سال های اخیر موضوع حکمرانی، به ویژه حکمرانی خوب، از موضوعات مورد توجه برنامه ریزان و مسئولان نظام بوده است. در برنامه پنجم توسعه و برنامه های هفتگانه تحول در نظام اداری کشور به این موضوع پرداخته شده و اخیراً هم مسئولان عالی سازمان بازرسی کل کشور به موضوع حکمرانی خوب عنایت خاصی داشته اند. لیکن عنوان خوب در اندیشه صاحب نظران اصول گرا قابل نقد و خدشه و وجه تمایزی در مولفه و شاخصهای آن وجود دارد لذا این پژوهش در تعریف سیره حکومتی امیر مومنان حضرت علی (ع) با رویکرد اصول و مبانی مطرح شده در نامه مالک اشتر نخعی(ره) و تمرکز بر منظومه فکری حضرت امام خمینی(ره) تعریف شده و تعالی به منزله هدف حکمرانی که تقرب الهی رضایت رعیت گسترش عدالت، رفع فقر و محرومیت و امثالهم در نامه حکومتی مولا.

ه) دفاع عام و خاص

در عمومی ترین و بسیط ترین برداشت ها، امام خمینی(ره) دفاع از اسلام؛ دفاع از مسلمانان؛ دفاع از مستضعفان، دفاع از نوامیس اسلام؛ دفاع از انسانیت را مطرح کرده اند. در این موارد ایشان وظیفه دفاع را بر عهده روحانیت متعهد و مسلمانان متدین و همه کسانی که توان انجام وظیفه دارند، می دانند و سنگرهای اساسی برای این کار را حوزه های علمیه و مساجد قرار داده اند و سازوکار بسیج و الگوسازی آن را مراسم جمعه و جماعات، حج ابراهیمی، روز قدس، احیای عاشورا و تاسوعا و مناسک دینی و مذهبی معرفی کرده اند و راهبرد و رمز اساسی برای نیل به آن را وحدت اسلامی دانسته اند(ناظمی اردکانی و الوندی، ۱۳۹۳: ۱۲۱-۱۲۰).

همچنین ایشان در مفهوم خاص نظامی و امنیتی دفاع، تأکیدها و دیدگاه های فقهی دقیق اسلامی ارائه داده اند. در این جنبه از دفاع، حضرت امام(ره) تمام دیدگاه های فقهی خود را از فقه جواهری و متناسب با آموزش های حوزوی و منطبق با دو اصل زمان و مکان نظریه پردازی کردند و در جنگ تحمیلی هشت ساله خطاب به رزمندگان اسلام، فرماندهان جنگ و مردم مسلمان ایران با زبانی گویا و قابل فهم بیان و تکلیف دفاع، مدافعان، دشمن و جنگ را روشن کردند. در جنگ تحمیلی و دفاع از خود، امام خمینی(ره) بر همه مردم اعم از زنان و مردان وظیفه دفاع را تکلیف فرمودند و اذن مجتهد و مرجع را در این مورد لازم ندانستند. امام راحل با تکلیف گرایی و عمل به تکلیف شرعی در دفاع مقدس، جنگ تحمیلی را به انجام وظیفه شرعی و دینی ارتقا دادند و هدف از آن را انجام فرمان خدا و اسلام دانستند و نتیجه اقدامات و نبرد دفاعی را در اولویت دوم اهمیت قرار دادند. ایشان معتقد بودند: «جنگ و نزاع کردیم؛ خون دادیم؛ خون گرفتیم؛ همه این کارها را کردیم اما تکلیف بوده است که کردیم. رسیدیم به مقصد الحمدلله، نرسیدیم به مقصد تکلیفمان را ادا کردیم. هیچ باکی از این مطلب نداریم و ان شاء الله می رسیم»(ناظمی اردکانی و الوندی، ۱۳۹۳: ۱۲۱).

در نهایت امام خمینی(ره) در سال های آخر عمر پر برکت شان، دفاع همه جانبه از نظام اسلامی و جمهوری اسلامی را مطرح فرمودند. ایشان معتقد بودند: «مقدرات اسلام، مقدرات همه مسلمین است. همه مسلمین در این مسئله با هم باید شرکت کنند که اگر این نهضت خدای نخواست به سستی گراید یا از بین برود، حساب شرق، حساب تمام شرق و خصوصاً مسلمین [را] به تباهی خواهند کشید. من از همه ملت های اسلامی، از همه مسلمین، از همه ارتش های اسلامی، از همه قوای انتظامی اسلامی، از همه رؤسای جمهور ممالک اسلامی می خواهم که با این نهضت ما همراه باشند. با این مقابله ای که ما بین کفر و اسلام است، نه ما بین ایران و آمریکا. ما بین تمام کفر و تمام اسلام است. مسلمین به پا خیزند. برخیزند و در این معارضه پیروز شوند و پیروز خواهند شد و از این طبل های میان تهی نترسند»(ناظمی اردکانی و الوندی، ۱۳۹۳: ۱۲۲-۱۲۱).

۲-۲ نظام امنیتی-دفاعی اسلام

نظام امنیتی - دفاعی، یکی دیگر از نظام های اجتماعی است که امام خمینی بدان توجه ویژه ای داشته اند. تعریف امنیت، گونه شناسی امنیت، مبانی و اهداف دفاع، اصول راهبردی امنیت و... پاره ای از مباحث امام است که در این قسمت بدان اشاره شده است.

نظام دفاعی امنیتی از ضرورت های یک جامعه است. نظام دفاعی امنیتی جامع منسجم نشانه یک منظومه فکری و اجتماعی منسجم است. امام خمینی در راستای دفاع از اسلام و امنیت کشور اسلامی با رژیم شاهنشاهی مبارزه نمود و انقلاب اسلامی ایران را پایه گذاری نمود. پس از پیروزی انقلاب برای تأمین امنیت نظام اسلامی با نگرشی جامع به مقوله امنیت و دفاع از راهکارهای گوناگون بهره برد و هر کدام از این راهکارها را ضروری می دانست. نکات مهمی در راهکارهای ایجاد امنیت از منظر امام راحل وجود دارد. نکته نخست این که راهکارهای گوناگون به این معنا نیست که هر کدام از این راهکارها علت تامه تحقق امنیت باشد بلکه هر کدام از اینها جزء العله تحقق امنیت بوده است. نکته دوم این که راهکارهای گوناگون یک منظومه منسجمی را تشکیل می دهد که در صورت عمل به این راهکارها امنیت به صورت جامع تأمین می شود. نکته سوم این که برای تأمین امنیت جامع نمی توان تنها به راهکارهای کئی بسنده کرد بلکه علاوه بر توجه لازم به راهکارهای کنشی، راهکارهای بینی و منشی نیز باید مد نظر قرار گیرد.

در بررسی نظام دفاعی امنیتی با واژه های «دفاع»، «جهاد» و «امنیت» مواجهیم. دفاع در لغت از ریشه «دفع» به معنی «ازاله با قوت و قدرت» (ابن منظور، ج ۸: ۷۸) آماده است. از دیدگاه امام خمینی دفاع از یک زاویه دو قسم است؛ یک قسم آن شعاع از کبان و قلمرو اسلام و قسم دیگر آن دفاع از خود و امثال آن (خمینی، (الف)، ج ۱: ۴۸۵). از زاویه دیگر دفاع گاهی دفاع مقدس و گاهی دفاع غیر مقدس است. جهاد از ریشه «جهد» از مصادر باب مفاعله است. در «لسان العرب» جهاد به «قتال در راه خدا» (ابن منظور، ج ۳: ۱۳۳) معنا شده است. از منظر امام خمینی، جهاد شرایط خاصی دارد و بر عهده افراد خاصی است؛ اما دفاع شرایط خاص جهاد را ندارد و اختصاص به افراد خاصی ندارد بلکه یک تکلیف عمومی است (خمینی، ج ۱۲: ۲۳۹). امنیت، منار جعلی به معنای «آرامش» می باشد. امنیت در اصطلاح عبارت است از: خوف از دست دادن آنچه را به صورت طبیعی و خداداد داریم و یا به طریق عادلانه به دست آورده ایم. نداشته باشیم و آنچه را نداریم بتوانیم به طریق «عادلانه و بدون خوف به دست آوریم. امنیت دارای ابعاد گوناگونی مانند فردی، اجتماعی، ملی، جهانی و غیره می باشد. منظومه دفاعی امنیتی با اقلام دفاعی امنیتی مجموعه ای است دارای اجزایی متعدد که با هدف تأمین امنیت با هم مرتبط و هماهنگ می باشند.

۲-۳ جایگاه نظام دفاعی - امنیتی در منظومه فکری و اجتماعی امام(ره)

نظام دفاعی امنیتی در منظومه فکری و اجتماعی امام راحل نخست در نظام بینشی ایشان قرار می گیرد، سپس در نظام منشی و کنشی ایشان نیز جای بررسی آن وجود دارد. بنابراین جایگاه نظام دفاعی امنیتی را می توان در رویکردهای بینشی و منشی و کنشی ایشان جستجو کرد. جهت روشن شدن جایگاه نظام دفاعی امنیتی در منظومه فکری و اجتماعی امام راحل مختصر به این موارد اشاره می شود.

۱-۲-۳ جایگاه نظام دفاعی - امنیتی در نظام بینشی امام(ره)

اعتقادات ما همان اعتقاداتی است که در قرآن کریم و در کلمات پیامبر (ص) و پیشوایان دین بیان شده است. مهم ترین و با ارزش ترین اعتقادات اصل توحید است که بر اساس آن تنها کسی که از همه چیز آگاه و بر همه کار قادر است و مالک همه چیز می باشد خداوند است. از اصل توحید استنباط می شود:

- انسان باید فقط در برابر ذات خداوند تسلیم باشد. - هیچ انسانی حق ندارد انسان های دیگر را مطیع خود سازد.
- اصل آزادی بشر که بنابر آن کسی حق ندارد انسانی را و یا ملتی را از آزادی محروم نماید.
- قانون گذاری برای انسان و جامعه بشری تنها در اختیار خداوند متعال است. - سعادت انسان و جوامع تنها با اطاعت از قوانین الهی به دست می آید.
- همه انسانها در برابر خداوند متعال یکسان اند؛ لذا با هر چیزی که برابری را در جامعه بر هم می زند و امتیازات پوچ و بی

محتوا را در جامعه حاکم می سازد باید مبارزه کرد(خمینی،ج۵:۱۳۸۸).

آیه شریفه «جعلتم سقایة الحاج و عمارة المسجد الحرام من آمن بالله والیوم الآخر وجاهد فی سبیل الله لا یستوون عند الله و الله لا یهدی القوم الظالمین» (سوره توبه، آیه ۱۹) ناظر به عصر حاضر بوده و غفلت از ایمان به خدا و معاد و کناره گیری از جهاد فی سبیل الله ظلم است و ایمان به خداوند متعال و روز قیامت انسان را به جهاد در راه خدا و قیام برای برقراری حق و عدالت وا می دارد(خمینی،ج۱۹:۲۵).

۲-۳-۲ جایگاه نظام دفاعی - امنیتی در نظام منشی امام(ره)

جایگاه نظام دفاعی امنیتی را در نظام منشی امام خمینی(ره) می توان از چگونگی برخورد امام راحل با تلاش گران عرصه دفاع و امنیت مطالعه کرد که در اینجا به برخی از آنها اشاره می شود.

الف) تجلیل از شهدا و جانبازان دفاع مقدس

شهدایی که در راه خدا شربت شهادت را نوشیدند، دلباخته خدا بودند و جانبازان نیز تا مرز شهادت پیش رفته اند و سلامت خود را در دفاع از اسلام و بندگان مظلوم خدا از دست داده اند. امام خمینی عنایت خاصی به شهدا و جانبازان دفاع مقدس داشتند و از خداوند متعال اجر شها- ای صدر اسلام را برای آنها طلب می کردند(خمینی،ج۱۴:۲۵۷). توده های عظیم متعتها. به اسلام به ویژه «شهدا»، «جانبازان»، مادران شهدا و صبر مثال زدن مایه افتخار است و امام راحل همواره با الفاظی مانند «احساس حقارت» خود را در برابر آنها متواضع نشان می داد(خمینی،ج۱۶:۲۷).

جانبازان از این که به شهادت نرسیده اند و با اینکه به ثواب شهادت رسیده اند. - از اینکه نمی توانند به جبهه ها برگردند و از اسلام دفاع کنند شکوه دارند و این نگرش شایسته تقدیر است(خمینی،ج۱۶:۲۷).

امام خمینی در تجلیل از جانبازان دفاع مقدس که در راه خداوند معلول شده اند همواره ابراز عجز می نمود و اذعان می کرد نمی داند چگونه از آنها ستایش کند(خمینی،ج۱۳:۴۰۸).

ب) دعای همیشگی برای رزمندگان اسلام

امام خمینی (ره) بر اساس تصریح خود هر شب بدون تردید برای رزمندگان اسلام دعا و دشمنان آنها را نفرین می کرد(خمینی،ج۱۹:۴۶۰).

ج) تضعیف نیروهای مسلح حرام است

با توجه به جایگاه مهم ارتش، سپاه و بسیج امام راحل همواره از آنها پشتیبانی می کرد و تضعیف آنها را حرام می دانست و از مسئولین می خواست برای تقویت نیروهای مسلح و بالابردن آموزش های عقیدتی آنها تلاش کنند(خمینی،ج۲۱:۳۵۸).

۲-۳-۳ جایگاه نظام دفاعی - امنیتی در نظام کنشی امام(ره)

نظام دفاعی امنیتی از یک سو در نظام کنشی قرار می گیرد. با این توضیح که اگر به جامعه اسلامی تهاجمی صورت گرفت باید با آن مقابله کرد و نمی توان در برخورد با تهاجم به نظام بنیشتی و منشی بسنده کرد.

وقتی در سال ۱۳۶۰ بوقهای تبلیغاتی بیگانگان با بی شرمی می گفتند صدام صلح طلب است و ایران صلح طلب نیست؛ پاسخ امام خمینی این بود که صدام به ما حمله کرده و ما در حال دفاع از خود هستیم و ناچاریم، تا دشمن را به مرزهای خود برگردانیم و متجاوز را مشخص نکنیم و خسارت خود را نگیریم، به دفاع از خود ادامه دهیم(خمینی،ج۱۶:۱۰۳).

در این نوع برخورد با مسئله دفاع - که امثال آن در فرمایشات امام راحل فراوان است - دفاع یک نوع عمل بر اساس نظام کنشی - که طبق بیان ایشان برگرفته از قرآن است - می باشد؛ چرا که وقتی دشمن به کشوری حمله کرد دیگر جای برخورد بر اساس بینش و منش نیست.

از سوی دیگر برای اداره نیروهای نظامی در برخی از موارد باید رویکرد کنشی داشت و نمی شود به صرف بینش و منش بسنده کرد. امام خمینی در فروردین سال ۱۳۵۹ در توصیه های سیزده گانه خود به ملت ایران در اولین توصیه خود ضمن

اعلان قاطع حمایت از ارتش، هر گونه تخلفی در ارتش را قابل تعقیب می داند و اخلاص گران را تنها یا به اخراج می کند. جالب است امام در دومین توصیه خود در این پیام شبیه همین مطلب را نسبت به سپاه بیان می دارند(خمینی، ج ۱۲: ۲۰۲).

۴-۲ مبانی نظام دفاعی - امنیتی

مبانی نظام دفاعی امنیتی امام خمینی (ره) در قالب عناوین ذیل قابل بررسی و جستجو است.

الف) دفاع و جهاد بر اساس عقیده

دفاع از اسلام با دفاع از امور دیگر متفاوت است؛ گرچه این تفاوت مورد توجه دشمنان اسلام نبوده است. دفاع از اسلام دفاع از عقیده است و دفاع از امور دیگر دفاع از مادیات است(خمینی، ج ۱۳: ۲۷). عقاید و ایدئولوژی در تحقق دفاع توسط مردم تعیین کننده است(خمینی، ج ۱۶: ۱۵۴). از آثار و برکات جهاد و دفاع بر اساس ایمان و عقائد این است که مردم:

- از خداوند متعال نیز امیا- رحمت و تفضل دارند(خمینی، ج ۱۶: ۱۵۴).

- از شهادت و جانبازی هراسی ندارند(خمینی، ج ۱۵: ۲۶۴).

- می توانند دست بیگانگان را از کشور قطع نکنند(خمینی، ج ۱۴: ۴۸۳).

- به میدان آمده اند و سختی ها و مشکلات را تحمل می کنند(خمینی، ج ۱۴: ۸۰).

- توانستند دست تبه کاران را از کشور اسلامی ایران قطع کنند(خمینی، ج ۱۴: ۴۸۳).

- جهاد و دفاع آنها شکست ناپذیر است(خمینی، ج ۱۴: ۴۸۲).

هدف از جهاد عقیده است و جهاد در راه عقیده قابل مقایسه با جهاد برای زندگی دنیوی و رنگ و بوی مادی آن نیست(خمینی، ج ۱۶: ۳۶۷).

اصل توحید مهم ترین و با ارزش ترین اعتقادات است. بر اساس توحید، تنها کسی که از همه امور آگاه و بر همه چیز قادر است خداوند است و از اصل توحید استنباط می شود که انسان باید فقط در برابر ذات خداوند تسلیم باشد. هیچ انسانی حق ندارد انسان های دیگر را مطیع خود سازد و همه انسانها در برابر خداوند متعال یکسان اند، لذا با هر چیزی که برابری را در جامعه بر هم می زند و امتیازات پوچ و بی محتوا را در جامعه حاکم می سازد باید مبارزه کرد(خمینی، ج ۵: ۳۸۸).

امام راحل در اردیبهشت ۱۳۵۸ در دیدار با هیأت کوبایی انقلاب اسلامی ایران را نهضتی مبتنی بر عقاید، مبتنی بر ایمان، مبتنی بر اسلام معرفی می کند و پیشرفت های گوناگون کشور را در عرصه های گوناگون با تکیه بر قدرت ایمان و اسلام ممکن دانست(خمینی، ج ۷: ۱۰۳).

بازسازی معنوی و اعتقادی از امور مهمی است که ارتش، سپاه، و سایر نیروهای مسلح پس از پایان هشت سال دفاع مقدس باید مورد توجه قرار دهند و این بازسازی معنوی و عقیدتی چون مسبوق به تجربه تأثیر معنویت و ایمان در دفاع مقدس بوده بسیار مؤثر خواهد بود(خمینی، ج ۲۱: ۳۵۸).

عقیده پاک و خالص و غیر وابسته به دسته جات و گروه های وابسته از ویژگی های بارز شهید چمران بود و امام خمینی با عنایت به این ویژگی از وی به عنوان کسی که از آغاز زندگی تا شهادت در راه عقیده الهی گام برداشته یاد می کرد(خمینی، ج ۱۴: ۴۷۸).

آموزش های اعتقادی در کنار آموزش های تجربی، علمی و نغلامی به سربازان در دوران خدمت سربازی - به عنوان بهترین فرصت و مناسبت - به گونه ای باعث رشد آنها می شود که تا آخر عمرشان سر باز و مادافع اسلام و میهن اسلامی باشند(خمینی، ج ۲۱: ۳۵۸). روح ایمان و اعتقاد به خا-و نا- یک امر اساسی و باعث قدرت است و پیامبر اسلام با اینکه تعدادشان کم بود و تجهیزات لازم را نداشتند با قدرت ایمان قیام کردند و با دعوت به توحیا- بر همه پیروز می شدند(خمینی، ج ۵: ۳۷). ایمان سلاح نیروهای مسلح، ارتش، ژاندارمری، بسیج پاسداران و همه مردم ایران است(خمینی، ج ۱۴: ۴۸۳). آموزش های عقیا- تی نیروهای ارتش از امور مهمی است که روحانیون محترم باید به آن توجه ویژه داشته باشند(خمینی، ج ۲۱: ۳۵۸).

ب) وجوب عقلی و شرعی دفاع

دفاع وجوب عقلی و شرعی دارد. جنگ ایران و عراق جنگی بود که به ایران اسلامی تحمیل شد و ایران در حال دفاع از کشور خود بوده و این دفاع از منظر عقل و شرع واجب به شمار می آید (خمینی، ج ۱۳: ۲۵۵). جنگ و جهاد موضوعیت ندارد؛ بلکه طریقت دارد. جنگ و جهاد طریق دفاع از آبروی اسلام و آبروی کشور اسلامی است و البته این دفاع دفاعی است که عقل و شرع وجوب آن را تأیید می کند (خمینی، ج ۱۹: ۴۵۷). وجوب دفاع از اسلام یک امر جماعی و برخی اختلاف نظر فقهاء در حوزه جهاد ابتدایی مطرح می شود (خمینی، ج ۲۰: ۷). جهاد ابتدایی اگر چه بر زن واجب نیست اما دفاع از اسلام دفاع از حریم کشور اسلامی و حریم زندگی مسلمانان بر زن و مرد واجب است (خمینی، ج ۲۰: ۷).

دفاع از اسلام و کشور اسلامی در مواقع خطر یک تکلیف شرعی الهی و ملی است (خمینی، ج ۱۲: ۱۵۹). دفاع از اسلام، کشور اسلامی و اموال و نوامیس مسلمانان یک واجب کفایی است و همه افراد موظف اند بر اساس امکاناتی که در اختیار دارند نیازهای جبهه ها و پشت جبهه ها را به عنوان کمک به دفاع تأمین نمایند (خمینی، ج ۱۸: ۳۳۲).

ج) عدل ملاک دفاع و ظلم ملاک حمله

امام خمینی با اشاره به شکستن معادلات جهانی و چارچوب حاکم بر جهان توسط جمهوری اسلامی ایران، چارچوب حاکم بر نظامی اسلامی ایران را جدید می دانست و عدل را در این چارچوب ملاک دفاع و ظلم را ملاک حمله معرفی می نمود (خمینی، ج ۱۱: ۱۶۰).

۵-۲ اهداف نظام دفاعی - امنیتی

نظام دفاعی امنیتی امام خمینی دارای مجموعه ای از اهداف بوده و با توجه به اینکه این نگاشته ظرفیت پرداختن به همه آنها را ندارد به مهم ترین آنها اشاره می شود.

الف) حراست از اسلام

دفاع بر هر مسلمانی واجب است و انجام این دفاع بر اساس امر خداوند و هدف از این دفاع، دفاع از اسلام است. دفاع ما از اسلام و خودمان بر اساس دستور الهی است و این دفاع، دفاع صرف از کشور نیست (خمینی، ج ۱۳: ۳۴۱). تأکید امام راحل بر دفاع از اسلام به عنوان یک هدف مهم حایز اهمیت است.

ب) امنیت کشور اسلامی

کشور اسلامی ایران در زمان جنگ تحمیلی مورد تهدید دشمنان قرار گرفته و هدف از مقابله با تهاجم دشمن دفاع از کشور اسلامی و نوامیس مسلمانان است که یک وظیفه همگانی است (خمینی، ج ۱۳: ۱۸۲). دفاع از کشور اسلامی دفاع از کشور امام زمان (عج) است (خمینی، ج ۲۱: ۳۵۷).

امام خمینی (ره) دفاع از کشور اسلامی را مورد توجه قرار می دهد. و کلمه اسلام را و یا کشور امام زمان (ع) به عنوان مضاف إلیه معنای آن از نوع بیان جنس مضاف بیان می کند و در جاهای گوناگون به آن تصریح می کند (خمینی، ج ۲۱: ۳۴۱). همین امر دیدگاه امام را نسبت به هدف از دفاع به خوبی مشخص می سازد.

ج) امنیت مسلمانان

علاوه بر اسلام و کشور اسلامی جان و مال و ناموس مسلمانان نیز جایگاه خاصی دارد. در واقع دفاع مقدس دفاع از جان و مال و ناموس مسلمانان بود و از این جهت دفاع بر همگان واجب بود (خمینی، ج ۱۵: ۱۱۷).

د) حمایت از مظلوم

دفاع از مظلوم از معارف بلند اسلامی است که همواره مورد توجه پیشوایان دینی ما بوده است. در نظام دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران نیز دفاع از مظلوم مورد توجه بوده و به عنوان یکی از اهداف نظام دفاعی امنیتی مشخص مطرح می باشد (خمینی، ج ۱۱: ۱۵۹).

ه) تبلیغ و معرفی صحیح اسلام

امام خمینی (ره) در سال ۱۳۶۰ خطاب به فرمانده سپاه و شورای مرکزی سپاه تبلیغ و معرفی صحیح اسلام را به دنیا یک ضرورت می داند (خمینی، ج ۱۵: ۳۲۱). نکته مهم در اینجا اینکه امام راحل ضرورت تبلیغ را در جمع فرماندهان و شورای مرکزی سپاه بیان می فرماید و این گویای رویکرد امام در نظام دفاعی امنیتی است. ارتش جمهوری اسلامی ایران ارتش هدایت است. سرداران صدر اسلام اساتید اخلاق بودند. آنها کسانی بودند که جنگ را با نام خدا آغاز می کردند و در همان حال نبرد از هدایت دیگران غافل نبودند. آنان مأمور بودند تا دشمن شروع نکرده شروع نکنند و در جنگ هم دنبال گسترش قلمرو و کسب غنائم نبودند بلکه دنبال تسخیر قلوب بودند. ارتش اسلام و سرداران اسلام هر جا پا گذاشتند. اول بنای مسجد را می گذاشتند و مسجد درست کردند (خمینی، ج ۱۲: ۵۰۷).

۶-۲ دیدگاه های ارزشی نظام دفاعی - امنیتی

دیدگاه های ارزشی امام خمینی (ره) در نظام دفاعی امنیتی در حوزه احکام اخلاقی، حقوقی و فقهی قابل بررسی است و با توجه به ظرفیت مقاله تنها به مواردی از این دیدگاه ها اشاره می شود.

الف) رعایت اخلاق اسلامی

رعایت اخلاق اسلامی همواره باید مد نظر نیروهای مسلح باشد و نباید به حد ثابتی در رعایت اخلاق قانع باشند بلکه باید در رعایت اخلاق پیشرفت روزافزون داشته باشند. نیروهای مسلح باید با رعایت اخلاق اسلامی نمایان گر کامل سرباز اسلام باشند (خمینی، ج ۹: ۵۴۸).

اخلاق کریمه نیاز همه نهادهای جامعه اسلامی است. نیاز ارتش و سپاه و قوای مسلح به اخلاق کریمه بیشتر از نهادهای دیگر است. علت این امر پیش آمدن اوضاع گوناگون در جبهه هاست. فقدان اخلاق اسلامی در جامعه مشکلات فراوانی تولید می کند (خمینی، ج ۱۷: ۲۳۸).

آمادگی پذیرش تربیت های اسلامی از ویژگی های نیروهای مسلح نظام اسلامی است و این ویژگی ارزشمندی است (خمینی، ج ۱۷: ۲۳۸).

نیروهای نظامی و انتظامی باید مراکز خود را طوری مدیریت کنند که مردم در مراجعه به آنها احساس امنیت کنند. آنها باید مردم را از خودشان بدانند. آنها باید به گونه ای عمل کنند که وضعیتی را که در رژیم سابق بوده و ذهنیت منفی که برای مردم ایجاد کرده بودند. از بین ببرند. نیروهای نظامی و انتظامی باید تکلیف خودشان را بدانند و احساس کنند در یک کشور همه با هم برادرند. ارتباط گرم نیروهای نظامی و انتظامی با همدیگر و ارتباط آنها با مردم باعث قوت و طمأنینه می شود و از سوی دیگر جدایی آنها از همدیگر و مردم سبب تزلزل آنها می شود (خمینی، ج ۱: ۴۴).

امام خمینی علاوه بر اینکه گاهی همه نیروهای مسلح را به رعایت اخلاق اسلامی توصیه می فرمودند، گاهی هم به صورت جداگانه سپاه، ارتش و دیگر نیروهای نظامی و انتظامی را خطاب قرار داده و رعایت اخلاق اسلامی را خواستار می شدند که در ذیل به برخی از این تذکرها پرداخته می شود.

ب) رعایت اتحاد و همدلی

امام خمینی (ره) چنانچه پیش از این گفته شد از یک سو از نیروهای نظامی و انتظامی می خواستند در مواجهه با دشمن و مواجهه با مردم جامعه اسلامی اخلاق اسلامی را رعایت کنند و از سوی دیگر از مسئولین سپاه و ارتش می خواهد از ورود افرادی که باعث اختلاف شوند به سپاه و ارتش جلوگیری کنند. تا اتحاد و همدلی بین نیروهای مسلح حفظ شود.

نیروهای سپاه و ارتش باید بر اساس تکلیف شرعی و مصالح جامعه به مسائل جامعه توجه کامل داشته باشند و از گروه گرایی و تفرقه اجتناب کنند (خمینی، ج ۱۷: ۳۳۳).

ج) رعایت موازین اسلامی

دفاع و حفظ امنیت یک حرکت و فعالیت است که باید بر اساس موازین مشخصی انجام شود. دفاع و حفظ امنیت باید براساس موازین اسلامی باشد و چون نیروهای نظامی و انتظامی دارای قدرت هستند باید به رعایت موازین شرعی توجه بیشتری داشته باشند و از قدرت خود در جای خود استفاده کنند و رعایت آن را تا لحظه شهادت مد نظر داشته باشند (خمینی، ج ۱۸: ۲۱۲).

موازین اسلامی عنوان جامعی است که شامل موارد دیگر این فصل می شود اما با توجه به تأکیدی که امام راحل بر عنوان موازین اسلامی داشتند. به صورت مستقل به آن پرداختیم.

د) حکم قتل سربازان مسلمان دشمن

امام خمینی در پاسخ به استفتایی در مورد به قتل رساندن سربازانی که مسلمان اند اما بالاجبار یا به صورت های دیگر به کشور اسلامی و مسلمین حمله کرده اند جواز این قتل را مشروط به حمله آنها دانسته است (خمینی، (ب)، ج ۳: ۴۶).

ه) تصرف فردی در غنائم عمومی ممنوع

تصرف رزمندگان در غنائم عمومی از قبیل اسلحه، مهمات و دیگر وسائل جنگی به صورت فردی ممنوع و باید آنها را به مسئولین سپاه با ارتش یا شهربانی تسلیم کنند (خمینی، (ب)، ج ۳: ۴۸).

و) اسراف و تبذیر در جبهه ها ممنوع

امام خمینی (ره) در پاسخ به استفتایی در مورد حکم اسراف و تبذیر در ده ف مهمات و خوراکی ها در جبهه ها - با توجه به اینکه گاهی جمع آوری دقیق مهمات و مصرف کامل خوراکی ها به قت گرما و نقل و انتقالات مشکل می باشد - اسراف و تبذیر را حرام و حفظ و نگهداری مهمات و اشیاء مورد نیاز در جبهه ها را از اهم واجبات معرفی می کند (خمینی، (ب)، ج ۳: ۴۹).

ز) تخلف از دستورات فرمانده حرام و موجب مجازات

عمل به دستور فرمانده واجب ولو ضرر مقطعی داشته باشد و تخلف از آن حرام و موجب مجازات طبق مقررات دولت اسلامی است (خمینی، (ب)، ج ۳: ۵۳).

ژ) کوچک ترین کوتاهی در رعایت اصول امنیتی گناهی بزرگ

امام خمینی در پاسخ به این استفتاء که گاهی برخی از رزمندگان اصول امنیتی را در جبهه ها رعایت نمی کنند و چه بسا همین بی توجهی و عدم احتیاط آنان، منجر به شهادت و یا زخمی شدن خودشان و یا دیگر رزمندگان می شود تذکر می دهد که کوچک ترین کوتاهی در مراعات اصول امنیتی گناهی بزرگ شناخته می شود، و خسارت ها و پیامدهای ناگواری دارد که چه بسا قابل جبران نباشد (خمینی، (ب)، ج ۳: ۴۸).

س) رعایت اخلاق اسلامی در برخورد با اسراء

اهانت به اسراء جایز نیست و رزمندگان باید در برخورد با آنها اخلاق اسلامی را رعایت نمایند (خمینی، (ب)، ج ۳: ۴۸).

۷-۲ تحلیل عملکرد دفاعی - امنیتی امام (ره)

عملکرد دفاعی امنیتی امام خمینی (ره) از زوایای گوناگونی مانند تصمیم به حکم به جهاد، حکم مقابله به مثل در چگونگی نبرد با دشمن، تصمیم به پذیرش آتش بس و غیر آن قابل بررسی است؛ در قالب موارد ذیل به مهم ترین آنها اشاره می گردد.

الف) تقویت نیروهای مسلح

امام خمینی (ره) با توجه به جایگاه مهم ارتش و سپاه و بسیج خود را پشتیبان دائمی آنها معرفی و تضعیف آنها را حرام می دانست و به مسئولین دستور می داد که برای تقویت نیروهای مسلح و بالا بردن آموزش های عقیدتی آنها تلاش کنند (خمینی، ج ۲۱: ۳۵۸).

خدمت سربازی بهترین فرصت و مناسبت است و مسئولین باید از این فرصت استفاده کنند و سربازان و جوانان کشور را در کنار آموزش های عقیدتی با آموزش های تجربی و علمی-نظامی آشنا و آنها را طوری رشد دهند که تا

آخر عمرشان سرباز و مافع اسلام و میهن اسلامی باشند(خمینی، ج ۲۱: ۳۸۵).
تضعیف نیروهای مسلح تضعیف اسلام و حرام است. البته تصفیه این ارگان ها ضروری است و این تصفیه نه تنها باعث تضعیف نمی شود بلکه باعث تقویت می شود(خمینی، ج ۱۳: ۴۴).

ب) مقابله مقتدرانه و همه جانبه با دشمن

اگر دشمنی که خوف آسیب رساندن به اسلام و اجتماع مسلمانان وجود دارد - به بلاد و مرزهای اسلامی حمله کرد، واجب است مسلمانان با تمام وجود دفاع نمایند و برای این دفاع حضور امام و اذن او و اذن نایب خاص یا عام او لازم نیست(خمینی، الف)، ج ۱: ۴۸۵).

اگر نسبت به استیلای سیاسی و اقتصادی دشمن خوف وجود داشته باشد که این استیلای منجر به وابستگی اقتصادی و سیاسی شود، باید متناسب با تهاجم دشمن از وسایل مشابه و مقاومت منفی مانند تحریم کالاهای آنها استفاده کرد(خمینی، الف)، ج ۱: ۴۸۵).

روابط تجاری را که موجب استیلای سیاسی و غیر سیاسی اجانب شود حرام و اجتناب از آن، وظیفه همه مسلمانان است(خمینی، الف)، ج ۱: ۴۸۵).

روابط سیاسی بین دولت های اسلامی و اجانب در صورتی که باعث استیلای آنها بر جان و مال مسلمانان و سلطه سیاسی آنها شود حرام و اگر این روابط سیاسی را رؤسای دولت ها برقرار کردند، مردم آنها را ارشاد و وادار به ترک نمایند ولو به واسطه مقاومت منفی(خمینی، الف)، ج ۱: ۲۸۶).

اگر به یکی از دول اسلامی خوف حمله اجانب وجود داشته باشد همه دولت های اسلامی باید از آن دولت اسلامی دفاع نمایند(خمینی، الف)، ج ۱: ۲۸۶).

اگر برخی رؤسای دولت ها و یا وکلای مجلس باعث نفوذ بیگانگان شوند؛ به گونه ای که ارکان اسلام و استقلال کشور ولو در آینده به خطر بیافتند، این افراد خائن محسوب شده و خود به خود از مقام خود منعزل هستند و امت اسلامی باید آنها را مجازات نمایند و از کلیه شئون سیاسی آنها را منفصل کنند(خمینی، الف)، ج ۱: ۴۸۷).

ج) آمادگی کامل نیروهای مسلح

مسئولین باید نسبت به تقویت نیروهای مسلح در همه شرایط توجه داشته باشند و غفلت از آن مشکلات فراوانی به وجود می آورد. ارتقاء سطح آموزش های نظامی و توسعه تخصص های لازم و حرکت به سمت خود کفایی ضروری و جزء امور حیاتی جامعه می باشد و نباید از آن غفلت شود. غفلت از تقویت بنیه دفاعی کشور، باعث طمع دشمنان به تهاجم به کشور اسلامی می شود. کشور اسلامی ایران باید در همه حال برای دفاع از ارزش های اسلامی در آمادگی کامل باشد(خمینی، ج ۲۱: ۳۵۵ و ۳۵۸).

د) توجه دولت، مجلس و مردم به نیروهای مسلح

ارتش، سپاه، ژاندارمری، شهربانی، کمیته، بسیج و کلیه نیروهای مسلح دارای ویژگی خاص است. آنان به عنوان بازوان قوی و قدرتمند جمهوری اسلامی و نیروهای امنیت بخش محسوب می شوند و دولت و مجلس و توده مردم باید به نیروهای مسلح توجه خاص داشته باشند(خمینی، ج ۲۱: ۲۳۱ و ۳۹۳).

۸-۲ اصول راهبردی نظام دفاعی - امنیتی

اصول راهبردی نظام دفاعی - امنیتی امام خمینی (ره) را می توان در موارد متعددی برشمرد؛ که ما به مهم ترین آنها اشاره می کنیم.

الف) دفاع و حفظ امنیت بر اساس امر و مقصد الهی

اساس دفاع و امنیت از اصول راهبردی آن محسوب می گردد. اینکه ما بدانیم دفاع از اسلام و کشور به حسب امر الهی است و ما فقط برای دفاع از کشور که یک دفاع مادی باشد به میدان نیامدیم به خوبی مسیر را برای دفاع و امنیت مشخص می سازد(خمینی، ج ۱۳: ۱۸۱ و ۱۸۲).

دفاع از نوامیس مسلمانان، بلاد مسلمانان و در واقع همه حیثیات مسلمانان امری ضروری است و همه مسلمانان باید

برای دفاع از اسلام مهیا باشند و این کار را به عنوان یک مقصد الهی دنبال کنند (خمینی، ج ۲۰: ۴۸۵ و ۴۸۶).

ب) دفاع و جهاد بر اساس عقیده

دفاع از اسلام با دفاع از امور دیگر متفاوت است؛ گرچه این تفاوت مورد توجه دشمنان اسلام نبوده است. دفاع از اسلام دفاع از عقیده است و دفاع از امور دیگر دفاع از مادیت است (خمینی، ج ۱۳: ۲۶ و ۲۷). توجه به انجام دفاع و امنیت بر اساس عقیده یکی دیگر از اصول راهبردی نظام دفاعی - امنیتی امام خمینی را روشن می سازد.

ج) دفاع از اسلام

توجه به امری که از آن دفاع می شود و برای حفظ امنیت آن تلاش می شود از اصول راهبردی نظام دفاعی - امنیتی تلقی می گردد. دفاع بر هر مسلمانی واجب است و انجام آن بر اساس امر خداوند است و هدف از این دفاع، دفاع از اسلام است. دفاع ما از اسلام و خودمان بر اساس دستور الهی است و این دفاع، دفاع صرف از کشور نیست (خمینی، ج ۱۳: ۳۴۰ و ۳۴۱).

د) دفاع از کشور اسلامی

هدف از مقابله با تهاجم دشمن دفاع از کشور اسلامی و نوامیس مسلمانان است که یک وظیفه همگانی است (خمینی، ج ۱۳: ۱۸۱ و ۱۸۲). دفاع از کشور اسلامی دفاع از کشور امام زمان (ع) است (خمینی، ج ۲۱: ۳۵۵ و ۳۵۷). امام خمینی دفاع از کشور اسلامی را مورد توجه قرار میدهد و کلمه اسلام و یا کشور امام زمان (ع) را به عنوان مضاف الیه معنوی آن از نوع بیان جنس مضاف بیان می کند و در موارد گوناگون به آن تصریح می کند (خمینی، ج ۲۱: ۳۴۰ و ۳۴۱). این تصریح اشاره به یکی از اصول راهبردی نظام دفاعی - امنیتی انقلاب اسلامی ایران است.

ه) تبلیغ و معرفی صحیح اسلام

چنانچه در مطالب پیش گفته اشاره شد؛ امام خمینی در سال ۱۳۶۰ خطاب به فرمانده سپاه و شورای مرکزی سپاه تبلیغ و معرفی صحیح اسلام را به دنیا یک ضرورت دانستند (خمینی، ج ۱۵: ۳۲۱). نکته مهم در اینجا اینکه امام راحل ضرورت تبلیغ را در جمع فرماندهان و شورای مرکزی سپاه بیان می فرماید و این گویای رویکرد امام در نظام دفاعی - امنیتی است که این رویکرد یکی از اصول راهبردی در نظام دفاعی - امنیتی ایشان است.

ر) دفاع و حفظ امنیت بر اساس تکلیف

امام خمینی در موارد گوناگون انجام امور دفاعی و حفظ امنیت را برای مسلمانان یک تکلیف معرفی نموده است (خمینی، ج ۲۰: ۲۷۵؛ خمینی، ج ۱۸: ۲۳۱؛ خمینی، ج ۱۰: ۳۹). توجه به تکلیف در عرصه دفاع و جهاد از اصول راهبردی نظام دفاعی - امنیتی به حساب می آید.

ز) پیروی از امام حسین (ره)

اقتدا به امام حسین (ع) در عرصه دفاع و امنیت به عنوان یک اصل راهبردی مهم در نظام دفاعی - امنیتی امام خمینی محسوب می گردد و ایشان در موارد گوناگون به این امر توجه می دادند (خمینی، ج ۱۷: ۵۵؛ خمینی، ج ۲: ۲۸۷؛ خمینی، ج ۸: ۳ و ۱۵۱).

۹-۲ ساختار نظام دفاعی - امنیتی

ساختار نظام دفاعی - امنیتی امام خمینی (ره) بر اساس عملکرد و بیانات ایشان در موارد ذیل طرح می گردد. امام خمینی (ره) به همه نهادهای نظامی توجه نموده و وجود همه آنها را در ساختار دفاعی - امنیتی ضروری می داند. ترکیب نیروهای نظامی و غیر نظامی مانند روحانیت، ارتش، سپاه، بسیج و عموم مردم یک ترکیب خاص الهی و در جهان بی نظیر است (خمینی، ج ۲۱: ۴۳۱).

نقشه منحرفین برای ضربه زدن به سپاه و ارتش القاء ناکارآمدی آنهاست. سپاه و ارتش برای اسلام و انقلاب خوب و خدمتگذار است و چون بناست کشور به طور اساسی ساخته شود و مسائل اسلامی احیاء شود، باید به ارتش و سپاه توجه نمود و تا آخر تاریخ نظام اسلامی حفظ شوند (خمینی، ج ۱۷: ۳۳۳).

در اینجا دیدگاه امام راحل را نسبت به هر کدام از نهادهای دفاعی - امنیتی مرور نموده تا ضرورت وجود نهادهای دفاعی - امنیتی بیش از پیش روشن گردد.

الف) سپاه

وظیفه سپاه محدود به حوزه خاصی نیست بلکه سپاه در حوزه های ذیل مسئول است.

۱. از حوزه های مسئولیت سپاه حفظ امنیت اجتماعی مردم است.

۲. حوزه دیگر مسئولیت سپاه پاسداری از انقلاب اسلامی است.

۳. حوزه سوم مسئولیت سپاه حفاظت و پاسداری از مکتب اسلام است (خمینی، ج ۸: ۳۸۰).

معمار کبیر انقلاب تا آنجا برای سپاه ارزش قائل بودند که وجود کشور را مرهون وجود سپاه می دانستند و جمله معروف «اگر سپاه نبود کشور هم نبود» را در تجلیل از سپاه به کار بردند و سپاه و پاسداران را عزیز و گرامی می داشتند (خمینی، ج ۹: ۳۱۴).

عملکرد سپاه پاسداران بر اساس اقتدا به مولای خود امام حسین (ع) می باشد و در پیروزی انقلاب اسلامی رکنی بزرگ و عاملی مؤثر بوده است (خمینی، ج ۱۶: ۲۶۴).

سپاه پاسداران یک نهاد مفید برای ایران و اسلام است و باید بیش از پیش تابع اسلام فقهاتی شود و کاستی های خود را از این راه جبران نماید تا برای اسلام مفیدتر باشد (خمینی، ج ۱۵: ۳۲۰).

نیروهای نظامی و انتظامی باید نظم و سلسله مراتب را رعایت نمایند (خمینی، ج ۷: ۸۷).

ب) ارتش

امام خمینی (ره) با آینده نگری خاصی قبل از پیروزی انقلاب به ارتش توجه و حتی ارتشیانی را که در رژیم شاه مشغول خدمت بودند انسان های دارای فطرت پاک توصیف و به آنها اطمینان می داد که در نظام اسلامی که برپا خواهد شد از آنها استفاده خواهد کرد (خمینی، ج ۵: ۲۱۵).

ارتش برای کشور ضروری و قابل احترام است (خمینی، ج ۵: ۳۷۴). از تضعیف ارتش باید به شدت اجتناب نمود. تضعیف ارتش مساوی با تضعیف اسلام است (خمینی، ج ۵: ۳۷۴).

نیروهای نظامی و انتظامی بایا- در عین اینکه با هم رفیق و دوست هستند از مافوق خود اطاعت کرده و سلسله مراتب را رعایت نمایند. عدم اطاعت از مافوق یک نوع آزادی نیست (خمینی، ج ۶: ۴۴۶).

ارتش پشتوانه ملت و ضامن استقلال کشور نیست. ارتش از ملت و ملت از ارتش است (خمینی، ج ۶: ۵۳۱).

درجه داران، افسران، سربازان ارتش باید نظام را حفظ کنند و مراقب سلسله مراتب در ارتش باشند که اگر این امر رعایت نشود ارتش رو به ضعف می رود (خمینی، ج ۷: ۹۵ و ۱۲۷). ارتش از ارگانهای حافظ اسلام است و وظیفه هر مسلمان حفظ ارتش است (خمینی، ج ۱۹: ۴۶۰). نظم در امور امر مهمی است و نیروها باید نظم و سلسله مراتب را رعایت نموده و رعایت اینها را جزیی از اسلام بدانند و مراقب باشند که رعایت نکردن تنظم باعث تزلزل می شود (خمینی، ج ۱۹: ۴۲).

ج) بسیج

بسیج از برکات اسلام و تعهد مردم ایران به اسلام است. بسیج نهادی است که از دل مردم جوشش نموده و عهده دار امنیت داخلی و امنیت مرزهای کشور است (خمینی، ج ۱۷: ۴۲۴). تشکیل بسیج در نظام جمهوری اسلامی از برکات و الطاف جلیه خداوند تعالی است و این شجره طیبه به مردم ایران و انقلاب اسلامی هدیه شده است (خمینی، ج ۲۱: ۱۹۴).

سپاه، ارتش، بسیج و کمیته باید بر اساس نظم عمل کنند و در ارگانهای خود نظم را حاکم سازند (خمینی، ج ۱۳: ۱۵۰).

بنیان گذار انقلاب اسلامی ایران، بسیج را با عناوین شجره طیبه، «مدرسه عشق»، «مکتب شاهدان و شهیدان گمنام»، «مصدق کامل ایثار و خلوص و فداکاری»، «میقات پابرهنگان» و «لشکر مخلص خدا» مورد تجلیل قرار می

دادند و اینها نشان از توجه خاص حضرت امام به بسیج دارد(خمینی،ج۱۳:۱۵۰).
 امام راحل با تواضع خاصی از غبطه خوردن به خلوص و صفای بسیجیان یاد می کردند و افتخار خود را بسیجی بودن و دعای خود را حشر با بسیجیان می خواندند(خمینی،ج۱۳:۱۵۰).
 بسیج و تفکر بسیجی باعث بیمه شدن انقلاب و دور شدن چشم طمع دشمنان می شود. بسیج دانشجوی و طلبه از ضروری ترین تشکلهای می باشد(خمینی،ج۱۳:۱۵۰).
 بسیج نباید کشوری فکر کند، بلکه لازم است جهانی بیندیشد و به فکر ایجاد حکومت بزرگ اسلامی باشد و هسته های مقاومت را در سرتاسر جهان به وجود آورد(خمینی،ج۱۳:۱۹۶).
 گستره بسیج - با توجه به زمان امام راحل - ۲۰ میلیون است و غفلت از تشکیل بسیج ۲۰ میلیونی منجر به افتادن در دام ابرقدرت های جهانی می شود(خمینی،ج۱۳:۱۹۶).

د) وزارت اطلاعات و وزارت دفاع

تجلیل ویژه امام خمینی(ره) از نیروهای وزارت اطلاعات با عنوان سربازان گمنام(خمینی،ج۱۷:۴۲۱) و تجلیل از فعالیت وزارت دفاع با عنوان عبادت(خمینی،ج۱۷:۱۶۸) نشان از جایگاه ویژه وزارت اطلاعات و وزارت دفاع در نظام دفاعی - امنیتی ایشان دارد. وزارت اطلاعات از آن جهت که با عرصه های گوناگون زندگی مردم مرتبط است، دارای جایگاه مهم و حساسی است(خمینی،ج۱۹:۱۷۹).

ه) ضرورت هماهنگی و اتحاد بین نیروهای دفاعی - امنیتی

سپاه، ارتش و بسیج و همه نیروهای نظامی هماهنگی را امری برای امتحان خود بدانند و انحراف از مسیر هماهنگی را عمل شیطانی بدانند و با انحراف حتی اگر در دفاع به شهادت برسند شهادتشان اجری ندارد. فعالیت بر اساس هماهنگی فعالیت شبیه عملکرد انبیاء است. نیروها با این هماهنگی علاوه بر اینکه در دفاع پیروز می شوند در برابر خداوند متعال نیز سر بلند و پیروز هستند(خمینی،ج۱۸:۳۱۰). ضامن پیروزی و حفظ نظامی وحدت نیروهای سپاه ارتش و بسیج است. اگر بین این نیروها اختلافی پیدا شود، مسیر برای تلاش همه جانبه دشمن و تأمین اهداف دشمن فراهم می شود(خمینی،ج۱۸:۶۷).

ارتش، سپاه و بسیج باید از تمام امکانات مادی و معنوی خود برای مقابله با دشمن بهره بگیرند و با اتحاد و انسجام کامل دشمن را از پای درآورند و هیچ وقت از نصرت خداوند و توکل بر او غفلت نوزند(خمینی،ج۲۰:۳۳).
 ارتباط گرم نیروهای نظامی و انتظامی با همدیگر و ارتباط آنها با مردم باعث قوت و طمأنینه، و جدایی آنها بسبب تزلزل می شود(خمینی،ج۱۱:۴۴).

اساس پیشرفت بر دو امر استوار است یکی تعهد به اسلام و دیگری وحدت کلمه است. مردم تعهدشان را به اسلام روز به روز محکم تر و تلاش برای وحدت را بیشتر کنند(خمینی،ج۱۵:۴۵۱). تعهد به اسلام بدون وحدت کلمه کارایی لازم را ندارد و وحدت کلمه نیز بدون اسلام زیانبار است. امام از مردم و نیروهای نظامی می خواست که همه با هم متحد باشند و متحد عمل کنند(خمینی،ج۱۵:۴۵۱).

پایداری در مقابل دشمن و از بین بردن دشمنان ارمان و وحدت کامل سپاه، ارتش، بسیج، ژاندارمری و همه نیروهای نظامی و انتظامی و در مجموع همه مردم است(خمینی،ج۱۶:۲۶۴).

همه نیروهای مسلح در حال دفاع از اسلام هستند. ارتش جدای از سپاه نیست و سپاه هم جدای از ارتش نیست. کمیته جدای از بسیج نیست و بسیج هم جدای از کمیته نیست. همه اینها دارای عناوین گوناگون و یک روح واحد هستند و وحدت عقیدتی و وحدت ایمانی دارند(خمینی،ج۱۷:۴۰۲).

نیروهای نظامی و انتظامی باید روز به روز بر بیداری، وحدت و انسجام خود بیفزایند و همه خود را جزء نیروی واحد اسلامی دانسته و وحدت داشته باشند(خمینی،ج۱۸:۶۷).

سپاه، ارتش و بسیج باید از منیت به شدت پرهیز کنند. برای خدا تلاش کنند و سعی کنند ید واجده باشند که اگر ید واحدی باشند کسی نمی تواند آنها را بشکند(خمینی،ج۱۹:۲۳۸).

دشمن در دشمنی خود صبور است. گاهی دشمن بذر دشمنی را الان می کارد و ثمر آن را پنجاه سال دیگر برداشت

می کند(خمینی، ج ۱۹: ۲۳۸).

ارتش باید از این زمزمه که ارتشی بودن خود را حفظ کند و سپاه از این زمزمه که سپاهی بایا- سپاهی بودن خودش را حفظ کند پرهیز نمایند و همه مجموعه های نظامی از این منیت ها بر حذر باشند و ید واحده بودن خود را با تمام توان حفظ کنند(خمینی، ج ۱۹: ۲۳۸).

ارتش، سپاه و بسیج باید با هم و حارت داشته باشند و بدانند که با وحدت نصرت الهی نصیب آنها می شود(خمینی، ج ۱۷: ۳۱۲).

مقطع بعد از انقلاب مقطع عظیمی است. ارتش، سپاه و بسیج باید اخوت خودشان را حفظ کنند و اگر این اخوت را حفظ کردند بدانند که به سعادت می رسند(خمینی، ج ۱۴: ۲۹۳).

خ) ارتباط نیروهای نظامی و انتظامی با مردم

قوای انتظامی باید قوای انتظامی اسلامی باشند و همیشه در خدمت ملت باشند(خمینی، ج ۱۰: ۲۰۷). ارتش، ژاندارمری و شهربانی خود را از مردم جدا ندانند و مردم نیز این نیروها را از خودشان بدانند و ذهنیت منفی که در رژیم گذشته نسبت به این نهادها در ذهن مردم شکل گرفته از باید از بین برود(خمینی، ج ۹: ۲۱۷). نیروهای نظامی و انتظامی مراقب باشند بین آنها و ملت تفرقه نیفتد بلکه همیشه با اتحاد و همدلی همراه با ملت باشند(خمینی، ج ۷: ۸۷).

۱۰-۲ امام خمینی(ره) و تکلیف گرایی

امام خمینی(ره) در رابطه با مسئله دفاع می گوید: «...آنکه به همه ما فرمان داده است، خداست. فرمانده همه خداست. اوست که دفاع را واجب کرده است، برای رفع فتنه، مقاتله را واجب کرده است، امر کرده است و اوست که فرمانده کل قواست.»(خمینی، ۱۳۶۴(ج: ۲۳) ایشان در کتاب تحریرالوسیله فصل مستقلی را به دفاع اختصاص داده و در آن دفاع را بر همه واجب دانسته است. همچنین در پیام برائت در سال ۱۳۶۷ می فرماید: «جهاد فی سبیل الله در رأس تمام احکام است که آن حافظ اصول است... که در صورت قعود از جهاد منتظر عواقب آن باشید، از ذلت و اسارت و بر باد رفتن ارزش های اسلامی و انسانی و نیز از همان چیزها که خوف آن را داشتید، از قتل عام صغیر و کبیر و اسارت ازواج و عشیره و بدیهی است که همه این ها پیامد ترک جهاد، بخصوص جهاد دفاعی است.» ایشان اظهار می دارند: «مسئله، مسئله ای نیست که ما می توانیم جنگ بکنیم. ما می توانیم دفاع مقدس بکنیم؛ یعنی ما می توانیم از آبروی اسلام، از آبروی کشور اسلامی دفاع بکنیم. این یک دفاع است که عقل و اسلام هر دو با آن موافقت.» این طرز تفکر از سوی راهبردهناسان و سیاستمداران بین المللی مطرح می شود که دیگر زمان «اصل بودن سیستم دفاعی» برای تأمین امنیت و بقای نظام های حکومتی گذشته و اقتصاد حرف اول را در امنیت ملی میزند. نتیجه منطقی چنین تحلیلی آن است که کشورهای جهان سوم که با مشکلات اقتصادی متعددی دست به گریبان هستند، باید حجم نیروهای مسلح خود را کاهش دهند و به دنبال آن، شعارهایی همچون صلح پایدار جهانی، ثبات بین المللی و منطقه ای، خلع سلاح عمومی، نظم نوین جهانی و... مطرح می شود، اما تمام این شعارها خام و فریبنده است و عمل چیز دیگری است، نسل کشی، مسلمان کشی در بوسنی، اختناق در الجزایر و لشکر کشی آمریکا به خلیج فارس و... تمام این اقدامات با ادعای فوق مخالف است. این تحلیل ها بر بعضی افراد ساده دل یا مرعوب، آگاهانه یا ناخود آگاه تأثیر گذاشته است، اما نظر امام(ره) در این باره آن است که «جنگ ما جنگ ایمان و رذالت بود و این جنگ از آدم تا ختم زندگی ادامه دارد. جنگ ما جنگ حق علیه باطل است و ادامه دارد. جنگ تا رفع فتنه در جهان؛ یعنی باید کسانی که تبعیت از قرآن می کنند، در نظر داشته باشند که باید تا جایی که قدرت دارند، به نبردشان ادامه دهند تا اینکه فتنه در عالم برداشته شود(خمینی، ۱۳۶۳(ج: ۱۹)».

ایشان می افزاید: «ما الان که با قدرتهای بزرگ دنیا مواجه هستیم، وضعیت دفاعی داریم؛ یعنی ما از آن چیزهایی که نهضت

ما و قیام ما برای ما هدیه آورده است و از اهداف اسلامی و از کشور اسلامی خودمان و از تمام چیزهایی که مربوط به کشور است، در حال دفاع هستیم.» (خمینی، ج ۱۳، ص ۱۳)

حضرت امام (ره) این سخنان را در روز ارتش بیان نمود که وظیفه سنتی و فعلی آن دفاع از مرزهای سیاسی کشور است. به تعبیر دیگر، هرچند هدف دفاع از اسلام و دفاع از کشور از لحاظ نظری قابل انفکاک و تقسیم است، اما در عمل، این دو رسالت، دو روی یک سکه و تفکیک‌ناپذیر هستند. در اندیشه امام (ره) به هنگام دفاع از کشورهای اسلامی، فرقی بین مسلمین و تابعیت اعتباری آنان از حکومت‌های مختلف نیست. ایشان در پاسخ به استفتاء یکی از مسلمانان تبعه لبنان که به ایران مهاجرت کرده بود، حضور در جبهه‌های ایران و عراق را برای تمام مسلمانان مادام که به حد کفایت نرسد، واجب دانستند و فرقی بین مسلمانان قائل نشدند. همچنین در پاسخ به استفتاء دیگری که پرسید: آیا نبرد با دشمنان متجاوز، بر مردم همان شهر یا کشور واجب است یا بر همه مسلمین؟ می‌فرمایند: «دفع دشمن متجاوز بر همه مسلمانان جهان واجب کفایی است.» (خمینی، ج ۱، ص ۱)

عقیده دفاع متقابل مسلمانان از یکدیگر و ابراز آن توسط امام (ره) منحصر به مقطع خاصی نبوده است. سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها و پیام‌های ایشان از آغاز مبارزاتشان از سال ۱۳۴۲ سرشار است از حمله به رژیم صهیونیستی. رژیم صهیونیستی به عنوان نماد دشمنی با ملت اسلام همه‌جا مورد حمله امام (ره) قرار داشته است. دفاع از ملت و مسلمانان فلسطین را که مورد تهاجم مشتی صهیونیست قرار گرفته، از عمده واجبات و ضروریات همه مسلمین معرفی می‌کنند. ایشان در مصاحبه‌ای که با خبرنگاران سازمان «الفتح» داشتند، بیان می‌کند: «هنگامی که می‌بینید خون‌های برادران و خواهران مسلمان شما در سرزمین مقدس فلسطین جاری است و هنگامی که مشاهده می‌کنید سرزمین‌های ما به دست صهیونیست‌ها ویران گشته است، در این شرایط هیچ راهی جز ادامه جهاد نمی‌ماند و بر همه مسلمانان واجب است که کمک‌های مادی و معنوی خود را در این جهاد صرف کنند و خداوند پشتیبان اراده‌هاست.» (خمینی، ج ۲۰: ۱۳۸) در آستانه ۳۱ مرداد روز صنعت دفاعی، وزیر وقت دفاع سردار سرتیپ پاسدار وحیدی گفت: «فرمان تشکیل بسیج مستضعفان و ارتش بیست‌میلیونی، تأکید بر خودکفایی صنایع دفاعی و عدم هرگونه وابستگی به بیگانگان در این زمینه، فرمان تاریخی برای نجات کردستان و پایان دادن به محاصره شهر پاوه، فرمان تاریخی امام (ره) برای شکستن حصر آبادان و تعیین راهبرد دفاع همه‌جانبه، نشان از عمق اندیشه دفاعی امام خمینی (ره) برای مهار تهدیدات و حفظ و افزایش اقتدار ملی داشت. سردار وحیدی، بهره‌مندی از منابع معنوی قدرت را از دیگر ویژگی‌های امام (ره) برشمرد و گفت: «او در سایه تعالیم نورانی اسلام و قرآن و تمسک عملی به سیره نبوی و علوی، جام جان‌ها را از شراب شور و شعور و شهادت پر کرد و لب‌های بسته را با واژه تکبیر سرخ الله اکبر گشود و جهانیان را از قعر خرافه و تفتن تا بام آگاهی و برج بیداری رساند و جهان اسلام را به حرکت و جهاد فی سبیل الله علیه ظلم و فساد فراخواند.» (وحیدی، ۱۳۹۳)

۱۱-۲ جایگاه نظریه دفاعی حضرت امام خمینی (ره) در مکتب اسلام

امام خمینی (ره) با شناخت عمیق و همه‌جانبه از اسلام و ابعاد انقلاب اسلامی و همچنین آگاهی و بصیرت کامل به شرایط زمانی و نظام حاکم بین‌الملل و همچنین شناخت دشمنان اسلام، امت اسلامی، انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران و ابعاد و شیوه‌های دشمنی آنان، ضمن یادآوری دشمنی جامع‌الابعاد آمریکا، صهیونیسم، کمونیسم با اسلام و انقلاب اسلامی، حفظ و تداوم انقلاب اسلامی را عمق‌بخشی و گسترش پهنه انقلاب اسلامی در داخل و خارج ایران می‌دانستند و بر این اساس همواره بر صدور انقلاب با شیوه‌ای جامع و کارآمد تأکید می‌کردند. ایشان با اتخاذ «موضعی دقیق» دیدگاه‌های سه‌گانه را به‌نوعی مردود دانسته و نظریه جامع و کارآمدی را نسبت به صدور انقلاب در مواضع و رهنمودهای خود ارائه کردند. امام خمینی (ره)

دیدگاه ملی‌گرایانه را که مظهر آن جریان نهضت آزادی بود، (چنانچه ابراهیم یزدی، وزیر خارجه دولت موقت، صراحتاً اعلام کرد: ما قصد خارج کردن انقلاب خود را نداریم) به دلیل غیردینی بودن آموزه‌های آن و محدود شدن در حصارهای منافع مادی و کنار گذاشتن ارزش‌های اسلامی، نفی کرده و صدور انقلاب را یک موضوع قطعی و غیرقابل خدشه دانستند. چنانچه فرمودند: «ما انقلابمان را به تمام جهان صادر می‌کنیم؛ چراکه انقلاب اسلامی است و تا بانگ لاله‌الاالله و محمد رسول‌الله بر تمام جهان طنین نیفکند مبارزه هست؛ و تا مبارزه در هر جای جهان علیه مستکبرین هست، ما هستیم.» (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۱۴۸)

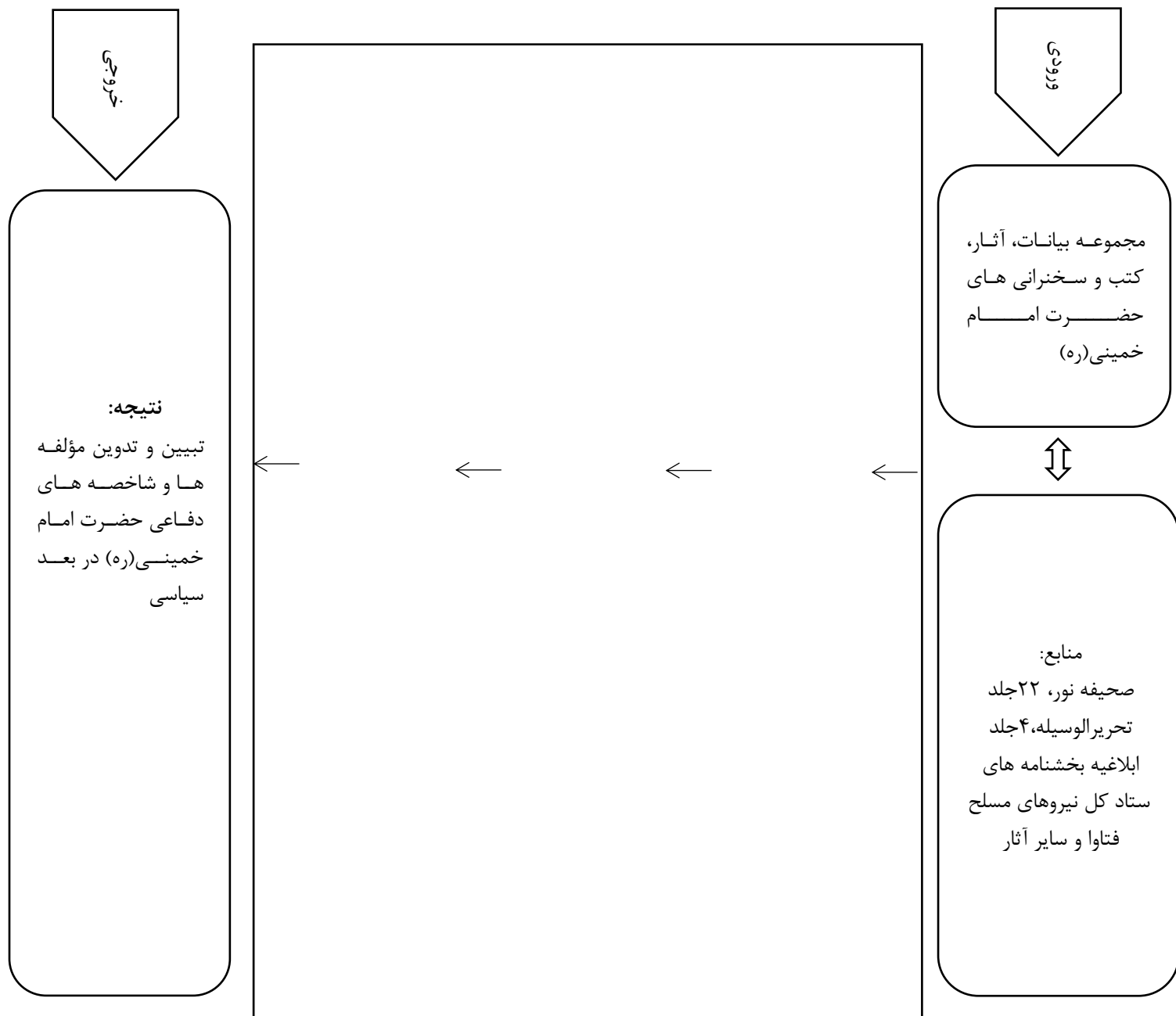
سنت و رویه پیغمبر اکرم (ص) خود دلیل بر لزوم تشکیل حکومت است؛ زیرا:

- اولاً، خود تشکیل حکومت داد؛ و تاریخ گواهی می‌دهد که تشکیل حکومت داده و به اجرای قوانین و برقراری نظامات اسلام پرداخته، و به اداره جامعه برخاسته است: والی به اطراف می‌فرستاده؛ به قضاوت می‌نشسته، و قاضی نصب می‌فرموده؛ سفرایی به خارج و نزد رؤسای قبایل و پادشاهان روانه می‌کرده؛ معاهده و پیمان می‌بسته؛ جنگ را فرماندهی می‌کرده؛ و خلاصه احکام حکومتی را به جریان می‌انداخته است.
- ثانیاً، برای پس از خود به فرمان خدا تعیین «حاکم» کرده است. وقتی خداوند متعال برای جامعه پس از پیامبر اکرم (ص) تعیین حاکم می‌کند، به این معناست که حکومت پس از رحلت رسول اکرم (ص) نیز لازم است و چون رسول اکرم (ص) با وصیت خویش فرمان الهی را ابلاغ می‌نماید، ضرورت تشکیل حکومت را نیز می‌رساند (خمینی، ۱۳۸۵، ج ۱۲: ۲۶).

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع تحقیقات بنیادی که با روش توصیفی-تحلیلی و تکنیک‌های تحلیل محتوا استفاده شده است. اطلاعات مربوط از روش کتابخانه‌ای و رایانه‌ای گردآوری شده است. در بخش کتابخانه‌ای، با استفاده از اسناد و مدارک موجود در آرشیو کتابخانه‌های تخصصی و برخی پژوهشکده‌های راهبردی به جمع‌آوری داده‌ها اقدام گردیده و در مرحله بعد با اتکاء به داده‌های مزبور بخصوص آثار به جا مانده از حضرت امام (ره) به تحلیل دیدگاه‌های نظام‌مند ایشان در زمینه امنیت و دفاع پرداخته شده و در جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات فرآیند زیر براساس شکل ترسیم شده زیر طی شده است.

فرآیند تبیین و تدوین مؤلفه ها و شاخص های ان دیشه دفاعی حضرت امام خمینی(ره)

نمودار ۱ فرآیند تبیین و تدوین مؤلفه ها و شاخص های نظریه دفاعی حضرت امام خمینی(ره)

۱-۳- قلمرو تحقیق

- ۱- قلمرو زمانی این پژوهش، از سال ۱۳۴۲ تا زمان رحلت حضرت امام خمینی (ره) می باشد.
- ۲- قلمرو مکانی این پژوهش، کشور جمهوری اسلامی ایران می باشد.
- ۳- قلمرو موضوعی این پژوهش آثار مکتوب، گفتاری و رفتاری امام خمینی (ره) و آثار مرتبط با اصول، مبانی و مؤلفه های شاخصها را شامل می شود.

۳-۲- جامعه و نمونه آماری

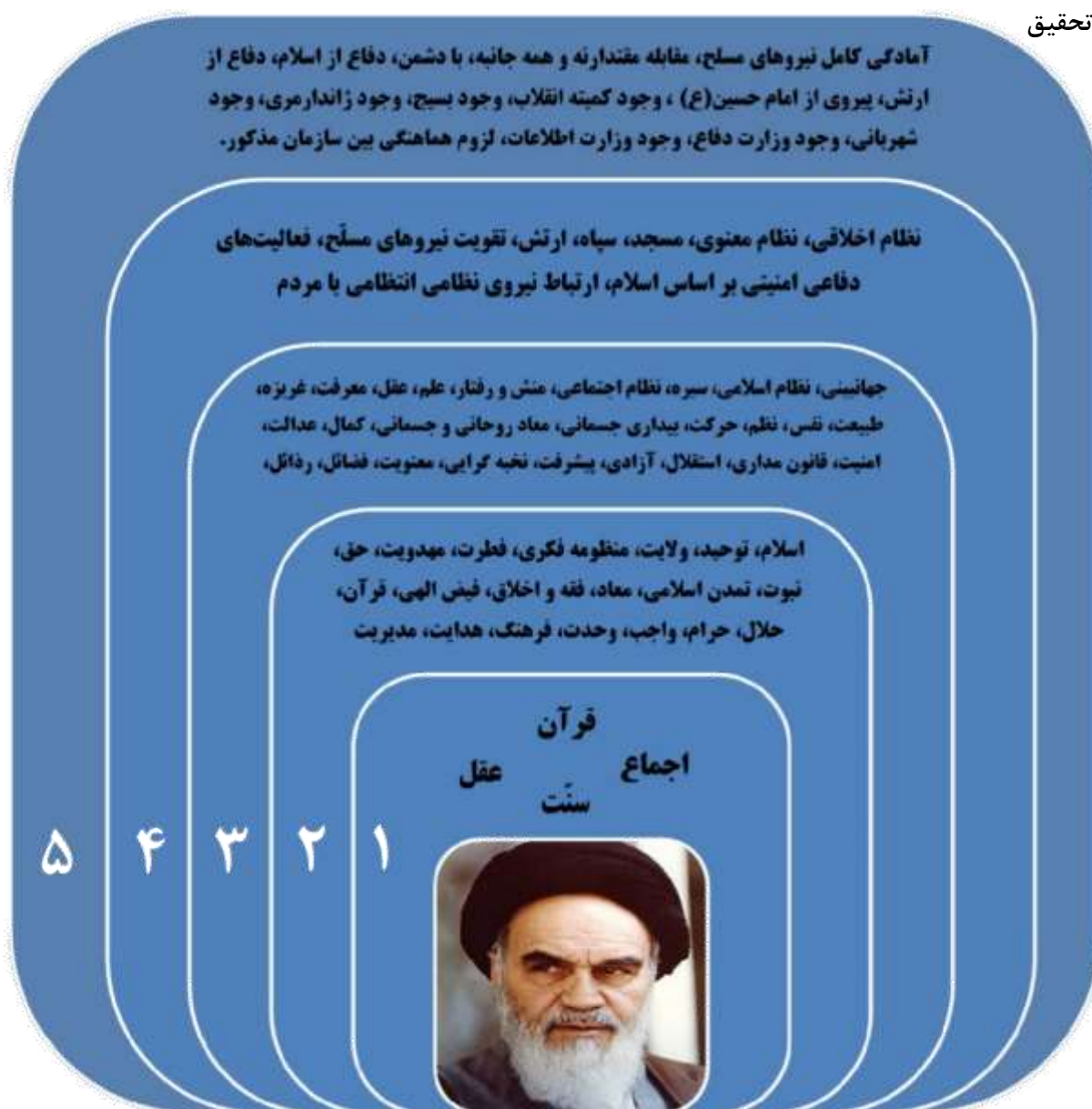
در این پژوهش، جامعه آماری از دو بخش تشکیل می شود که به شرح زیر می باشد :

الف) جامعه آماری اول این پژوهش، کلیه آثار مکتوب و غیر مکتوب (شامل نوارهای سخنرانی، فیلم، CD و ...) حضرت امام خمینی (ره) بوده که تعداد آنها تقریباً ۸۶ فقره می باشد.

ب) اعضای با مشخصات زیر

- ۱- از اساتید دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور با مرتبه استادیاری و بالاتر هستند
 - ۲- از روحانیونی هستند که با حکم امام خمینی (ره) از روسای عقیدتی - سیاسی در نیروهای مسیر بوده و با نماینده معظم له در قرارگاه ها و مراکز عمده نظامی بوده اند.
 - ۳- از روحانیونی هستند که سطح ۳ یا ۴ حوزه را طی کرده باشند.
- باتوجه به اینکه جامعه آماری در این تحقیق به صورت تحلیل توصیفی و اکتشافی بوده اطلاعات از متن اسناد و مدارک باقیماند و نظر خبرگان استفاده شده است.

۴- مدل تحقیق

نمودار ۲ مدل تحقیق

۵- بحث و نتیجه گیری

قبل از پاسخگویی به سوالات تحقیق لازم است در خصوص اینکه محقق منظومه فکری حضرت امام (ره) را به مثابه قواعد حکمرانی متعالی نام می برد توضیحاتی داده شود که از متن مقاله نیز قابل استنباط است:

تصویر برداری رهبر فقید جمهوری اسلامی از حکمرانی متعالی آن است که از منظر این یار سفر کرده: در اسلام یک حکومت است و آن حکومت خدا، یک قانون است و آن قانون خدا و همه موظفند به آن قانون عمل کنند. این قانون برای نجات بشر در طول کل تاریخ است و از اصول مسلم و غیر قابل تغییر برخوردار است و مرور زمان آن را از تازگی نمی‌اندازد. این مقررات برای آسایش و رفاه جوامع بشری در شریعت وضع شده‌اند، متأسفانه دستان پلید و ناپاک سفاکان روزگار بدون رعایت مصالح بشریت در دورانه‌های مختلف کوشیدند تا از نورانیت استقرار حکومت اسلامی جلوگیری کنند و امام خمینی (ره) از ویژگیهای منحصر به فرد در میان علمای ربانی طلوع کرد و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران را به عنوان باقیات الصالحات باقی گذاشت و انتظار و دور اندیشی حضرت امام راحل آن بود تا با پشتیبانی امت مؤمن و خدا جو شعار انوار حکومت را به تمام جهان پرتو افشانی کند که دست روزگار ما را از عمر پر برکت وجودش محروم ساخت. مؤلفه‌ها و شاخصها و ابعاد زندگی این رجل الهی ترجمان خصوصیات و ویژگی های امام زنده و حی و حاضری است که تنها این رجل الهی شایستگی نیابت اش در آن دوران را داشت و بس.

با توجه به توضیحات ارائه شده و مدل فرایندی استخراج شده (به نمودار ۲ نگاه کنید) در راستای پاسخگویی به سوالات پژوهش می توان گفت که:

۱- منابع مورد استفاده اجتهادی حضرت امام (ره) که عمده‌تاً اسناد بالا دستی از قبیل قرآن و آیات کلام الله مجید، استنباط از حدیث و اقوال معصومین و تسلط بر فلسفه عرفان و رجال و زندگی ائمه از منظر سیره شناسی و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ... بوده است با داشتن منظومه فکری دقیق توانسته‌اند به عنوان یک نظریه پرداز حرفه‌ای اقدام به تشریح مبانی، اصول، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مورد نظر را نموده و با دقت لازم در صحیفه و سایر آثار خود نظر محققین را بدان جلب کنند.

۲- مؤلفه‌ها و شاخص‌های دفاعی عبارت‌اند از:

دفاع و جهاد بر اساس عقیده، وجود عقلانیت و شرع در دفاع، عدل ملاک دفاع و ظلم ملاک حمله، تجلیل از شهدا و جانبازان، دعای همیشگی برای رزمندگان، تضعیف نیروهای مسلح حرام است، حمایت از مظلوم، تبلیغ و معرفی صحیح اسلام، رعایت اخلاق، رعایت جهات انسانی، اتحاد و همدلی، رعایت موازین.

۳- مؤلفه‌ها و شاخص‌های امنیتی عبارت‌اند از:

حراست از اسلام، وجود امنیت کشورهای اسلامی، وجود امنیت مسلمانان جهان، اخلاق در سپاه، اخلاق در ارتش، تقویت نیروهای مسلح، فعالیت‌های دفاعی امنیتی بر اساس اسلام، ارتباط نیروی نظامی انتظامی با مردم، آمادگی کامل نیروهای مسلح، مقابله مقتدارانه و همه جانبه، با دشمن، دفاع از اسلام، دفاع از ارتش، پیروی از امام حسین (ع)، وجود سپاه، وجود کمیته انقلاب، وجود بسیج، وجود ژاندارمری، وجود شهربانی، وجود وزارت دفاع، وجود وزارت اطلاعات، لزوم هماهنگی بین سازمان مذکور.

لازم به ذکر است که مقاله حاضر بخشی از یک کار پژوهشی می باشد لذا علاقه مندان می توانند جهت دریافت اطلاعات بیشتر با آدرس ایمیل زیر ارتباط برقرار نمایند:

Hany.orveh@gmail.com

۶- منابع و مآخذ

- * ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، جلد سوم
- * ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، جلد هشتم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد دوم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد پنجم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد ششم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد هفتم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد هشتم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد نهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد دهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد یازدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد دوازدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد سیزدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد چهاردهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد پانزدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد شانزدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد هفدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد هجدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد نوزدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد بیستم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، صحیفه امام، جلد بیست و یکم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (الف)، تحریر الوسیله، جلد اول
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (ب)، استفتائات امام خمینی، جلد اول
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (ب)، استفتائات امام خمینی، جلد سوم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (ج)، (۱۳۶۴)، صحیفه نور
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (ج)، (۱۳۸۵)، صحیفه نور، جلد دوازدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (ج)، صحیفه نور، جلد سیزدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (ج)، صحیفه نور، جلد نوزدهم
- * خمینی، سید روح الله موسوی، (ج)، صحیفه نور، جلد بیستم
- * سیاح، احمد (۱۳۶۵)، فرهنگ بزرگ جامع نوین، عربی به فارسی، تهران، چاپ دهم.
- * عمید، حسن (۱۳۶۲)، فرهنگ فارسی، تهران، امیرکبیر.
- * ناظمی اردکانی، مهدی، الوندی، محمدجواد (۱۳۹۳)، دفاع همه جانبه، راهبرد تامین امنیت نظام اسلامی از منظر حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، فصلنامه علمی - پژوهشی آفاق امنیت، سال هفتم، شماره بیست و دوم، صفحات ۱۳۳-۱۱۳
- * نوروزی، محمد تقی (۱۳۸۵)، فرهنگ دفاعی - امنیتی، تهران، انتشارات سنا، چاپ اول
- * وحیدی، احمد (۱۳۹۳)، نقش اندیشه دفاعی و رهبری در توسعه فناوریهای دفاعی، مصاحبه با خبرگزاری فارس.